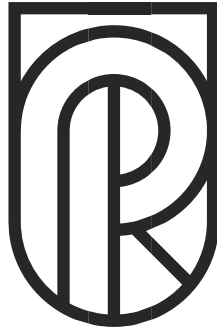

PLIKTRÅDET

DAGS ATT AGERA
VÄRNPLIKTSUTBILDNINGEN
2024-2025

PLIKTRÅDET

VÄRNPLIKTSUTBILDNINGEN 2024–2025

Årsrapport av Plikträdet

VÄRNPLIKTSUTBILDNINGEN 2024–2025

En ny, osäker tid har brutit ut. Hoten mot demokratin växer och säkerhetsläget i världen försämras snabbt. Sveriges värnpliktiga och Pliktrådet förstår den verklighet som Sverige och Försvarmakten står inför och vilka ansträngningar som krävs. Det är tydligt att värnpliktigas intressen också är Sveriges intressen och det är med denna utgångspunkt som Pliktrådets årsrapport har författats.

Denna rapport riktar sig i första hand till folkvalda och i andra hand till Försvarmakten och övriga totalförsvarsmyndigheter, samt den som är intresserad av totalförsvaret. Syftet är att på ett konstruktivt sätt redovisa Pliktrådets bild av värnpliktsutbildningen 2024/2025 samt att föreslå åtgärder. Det är allvar nu och varje friktionsmoment, stort som smått, som hindrar utbildningen och värnpliktigas möjligheter att tillgodogöra sig den, måste med skyndsamhet minimeras.

Under året har Pliktrådet noterat ett stort engagemang från Försvarmaktens personal för att utveckla grundutbildningen, både lokalt och centralt. Trots detta har resurser och handlingsfrihet ofta varit begränsade. Motivationen hos de värnpliktiga har generellt varit hög och många har visat stor förståelse trots bristfälliga utbildningsförhållanden. Samtidigt har vi mött flera omotiverade värnpliktiga. Försvarmakten befinner sig i en ny realitet där plikten är verklig och där det inte längre går att handplocka enbart de mest motiverade individerna. Detta medför nya utmaningar.

Pliktrådet har mellan den 20 maj 2024 och den 21 februari genomfört 61 förbandsbesök, innefattande samtliga regementen, flottiljer och skolor som bedriver grundutbildning. Dessa besök har gett en djup och värdefull inblick i värnpliktigas levnads- och utbildningsförhållanden. Vi har strävat efter att möta alla 7 000 värnpliktiga som har påbörjat grundutbildning under året.

INNEHÅLL

Värnpliktsutbildningen 2024–2025	3
Sammanfattning	6
Utbildningsmiljö	8
Rätten till vård	8
Upphandlingsprocesser försvårar tilldelning av utrustning	9
Värnpliktigas vistelseutrymmen	9
Samarbete mellan Försvarsmakten och Fortifikationsverket	11
Villkor för totalförsvarspliktiga under grundutbildning	12
Höjd dagersättning	12
Andra ersättningar	13
Civila meriter – gynnar värnpliktiga och Sveriges totalförsvar	13
Värnpliktslegitimation och reseproblematik.....	14
Värnpliktigas juridiska rättigheter och skyldigheter	15
En rättssäker grundutbildning	15
Försvarsmakten saknar verktyg för att hantera disciplinärenden	15
Information om grundutbildningen	17
Värnpliktiga kräver en skriftlig befattningsbeskrivning	17
Medinflytande – en förutsättning för pliktens legitimitet.....	18
Medinflytande under en upprustning	18
Omvärldsläget	19
Värnpliktiga i Nato	19
Civilplikt med lång grundutbildning	19
Totalförsvarskunskap i grundskolan	19
Tack	20

SAMMANFATTNING

Värnpliktigas arbets- och boendemiljöer har i flera fall präglats av otillräcklig tillgång till vård, bristfällig materiel till följd av långa upphandlingsprocesser, undermåliga vistelseutrymmen och ett stundtals bristande samarbete mellan Försvarsmakten och Fortifikationsverket. Det krävs åtgärder för att säkerställa att värnpliktiga får den vård och de förutsättningar de har rätt till, samt att öka effektiviteten i Försvarsmaktens verksamhet. Tydliga direktiv, ökade resurser, förbättrade upphandlingsprocesser och ett närmare samarbete mellan berörda myndigheter är avgörande för att åtgärda dessa brister och skapa en trygg och effektiv grundutbildning för värnpliktiga.

Totalförsvarspliktiga under grundutbildning gör en betydande uppoffring som negativt kan påverka deras framtida ekonomi. Att genomföra en grundutbildning måste i stället premieras. Den nuvarande dagessättningen, som inte har justerats sedan 2017 trots kraftig inflation, är otillräcklig och bör höjas till minst 300 kronor samt indexregleras årligen. Även andra ersättningar, som förplägnads- och resekostnadsersättningen, behöver ses över och justeras i linje med faktiska kostnader. För att ytterligare kompensera för uppoffringen en grundutbildning innebär och för att stärka totalförsvaret anser vi att civila meriter, som YKB och C/CE-körkort, i större utsträckning bör tilldelas värnpliktiga.

Det finns flera olika problem med hur dagens resesystem är uppbyggt och det påverkar återhämtningsmöjligheter och tid med nära och kära för värnpliktiga. Det finns därför ett stort behov av att förbättra resevillkoren genom ett återinförande av ett enhetligt resekort för lokal- och länstrafik. Vidare krävs även att Försvarsmakten fortsatt tar initiativ till och utvecklar lokala lösningar som chartrade bussar och flyg för smidigare hemresor.

Vi har under året uppmärksammat återkommande brister i rättssäkerheten under värnpliktsutbildningen, där otillåtna frihetsinskränkningar i form av "kasernförbud" förekommit på flera förband. Pliktrådet uppfattar att det beror på bristande kunskap om gällande lagar och förordningar, hos både personal och värnpliktiga. Värnpliktiga saknar, trots den unika ställningen med begränsade fri- och rättigheter, en oberoende instans för att anmäla missförhållanden. För att säkerställa en rättssäker grundutbildning föreslår vi att kunskapen om värnpliktigas rättigheter och skyldigheter standardiseras i officersutbildningen och att Försvarsmakten ser över sina verktyg för att hantera disciplinärenden. Vidare anser Pliktrådet att truppnära befäls kunskap om rättshandläggning behöver stärkas för att säkerställa en korrekt hantering av ärenden gällande diskriminering, trakasserier och brottsliga handlingar, i enlighet med myndighetens utredningsskyldighet och gällande lagstiftning.

Under utbildningsåret har Pliktrådet noterat ett omfattande missnöje bland värnpliktiga gällande informationen om deras grundutbildning, där viktig information om befattning och plats ofta är bristfällig eller felaktig vid inskrivningen. Därutöver är kunskap om ens rätt att motsätta sig utbildning på annan ort, om informationen inte givits i inskrivningsbeslutet, bland de värnpliktiga låg. Den nuvarande muntliga informationen saknar spårbarhet och leder till minskad motivation och förtroende för Försvarsmakten och Plikt- och prövningsverket. Majoriteten av de värnpliktiga förordar en skriftlig befattningsbeskrivning, även om informationen vore felaktig, framför den nuvarande muntliga befattningsbeskrivningen. För att säkerställa att värnpliktiga får korrekt information och kan känna till vad som förväntas av dem, kräver vi en lagändring som säkerställer att skriftliga befattningsbeskrivningar delges vid inskrivning.

Medinflytande är en central del av den svenska modellen och avgörande för legitimiteten i pliktssystemet. Pliktrådet ser att medinflytandet fungerar väl på många förband med engagerade befäl. Det är däremot viktigt att det prioriteras kontinuerligt under Försvarsmaktens upprustning för att förebygga verksamhetsrisker och säkerställa en god arbetsmiljö under en tillväxt som kan leda till farliga genvägar i verksamheten. Bristande resurser och kunskap hos oerfarna befäl tenderar dock leda till att medinflytandet hamnar i skymundan, vilket understryker behovet av utbildning i värnpliktigas medinflytande under officersutbildningarna. Rätten till medinflytande, som en del av de demokratiska värderingar Sverige försvarar, måste säkerställas även i höjd beredskap och krig. Detta kräver en tydlig planering för hur medinflytande ska bedrivas lokalt och centralt i en sådan situation.

Det nya och försämrade omvärldsläget sätter höga krav på Sveriges försvarsförmåga. Med Sveriges medlemskap i Nato är behovet av information om värnpliktigas deltagande reellt. Det föreslås att utreda värnpliktigas eventuella deltagande i fredstida Nato-operationer, vilket kräver en bred samhällsdebatt om kompensation, villkor och gränsdragningar. Vi anser att i första hand kontraktsanställd personal bör användas för internationella insatser. Inför ett eventuellt återinförande av civilplikt med lång grundutbildning understryker vi vikten av att medinflytandestrukturer är etablerade från start och att ett eventuellt Civilpliktsråd får rätt förutsättningar. Slutligen välkomnar vi förslaget om att inkludera kunskaper om totalförsvaret och Nato i grundskolans läroplan för högstadiet, då totalförsvarsplikten inträder vid 16 års ålder och gymnasiet inte är obligatoriskt, vilket gör det nödvändigt att alla som omfattas av lagen får denna grundläggande utbildning.

Fördjudad information kring varje enskilt förband återfinns i Pliktrådets förbandsbesöksrapporter från 2024/2025 samt i Pliktrådets halvårsrapport som riktar sig till Försvarsmakten.

UTBILDNINGSMILJÖ

RÄTTEN TILL VÅRD

Alma Sigvardssons suicid är en smärtsam påminnelse om varför tillgången till adekvat psykiatrisk stöd och vård är livsviktig under grundutbildningen. Det saknas struktur för hur Försvarsmaktens personal hanterar värnpliktiga med behov av vård. På flera organisationsenheter sker en så kallad förstahandsbedömning mellan befälet och den värnpliktiga innan individen får söka vård hos Försvarshälsan. På vissa förband är det här systemet välfungerande, på andra mindre så. Försvarsmakten måste kunna garantera att ingen värnpliktig som söker vård nekas den och med gällande system är detta inte möjligt.

På vissa förband används förstahandsbedömningen på ett felaktigt sätt. Värnpliktiga har berättat att de blivit ifrågasatta när de har behövt söka vård, och att individer med uppenbara sjukdomssymptom har nekats rätt att få boka tid hos Försvarshälsan eller att återhämta på sjuklogement. På ett förband använder befälen en termometer på de värnpliktiga när de känner sig sjuka, samtidigt som värnpliktiga vittnar om att detta inte görs på ett noggrant sätt. På andra förband har värnpliktiga berättat att de inte tas på allvar när de anmäler behov om psykiatrisk stöd. Pliktrådet uppfattar att befäl ibland tycks ha inställningen att det värsta som kan hända är att de låter en individ som överdriver sina symptom "slippa undan" utbildningen, i stället för verkligheten där det värsta som kan hända är att en värnpliktig lider allvarlig skada. Pliktrådet påminner om att grundutbildningen är både fysiskt och psykiskt ansträngande. Risken för olika sjukdomar, som hjärtmuskelinflammation eller höga stressnivåer som leder till psykisk ohälsa, är större.

Försvarsmakten behöver ha tydliga direktiv som efterföljs av samtliga truppnära befäl. Inte minst för befälen som utför förstahandsbedömningen och som därav har ett stort ansvar för de värnpliktigas hälsa. Förstahandsbedömningen ska syfta till att i samråd med den värnpliktiga bedöma huruvida individen behöver vård eller vila, inte agera som en stoppkloss för värnpliktigas rätt till att nå vårdpersonal.

Vidare är det även väsentligt att samtliga förband och garnisoner har rätt förutsättningar för att erbjuda vård och psykiatrisk stöd. Skövde garnison har endast en psykolog på 1 100 värnpliktiga och kadetter. Detta är inte en hållbar situation. Flera mottagningar av Försvarshälsan har under Pliktrådets förbandsbesök uttryckt att brist på personal innebär att de inte kan arbeta förebyggande utan enbart kan hantera uppkomna skador och ohälsa.

Plikt- och provningsverket har skrivit in fler personer som innan mönstringen har uppgett att de har låg motivation att genomföra grundutbildning. Det tycks råda en uppfattning om att värnpliktskollektivet därmed i högre utsträckning kommer försöka undandra sig utbildningen. Vi vill påminna om att majoriteten av de värnpliktiga är positiva till och ser fram emot grundutbildning, samt att även den som inledningsvis är tveksam eller rent av negativ kan ändra inställning och efter genomförd utbildning till och med tänka sig ett fortsatt engagemang i Försvarsmakten. En sådan omsvängning kräver god och meningsfull utbildning, bra arbetsmiljö, schyssta villkor och att värnpliktiga i övrigt blir bemötta på ett bra sätt. Därutöver kommer det att finnas de individer som på grund av olika anledningar kommer att göra allt i sin makt för att slippa undan grundutbildningen. Det är av största vikt att hantering av dessa individer inte leder till att individer med riktiga psykiska eller fysiska begränsningar förbises. Det får inte uppstå en varg-kalle situation.

UPPHANDLINGSPROCESSER FÖRSVÅRAR TILLDELNING AV UTRUSTNING

Pliktrådet är överens med Försvarsmakten om att tillgången till materiel och personlig utrustning har förbättrats. Kvantitetsbrister har dock i viss mån åtgärdats genom inköp av materiel av låg kvalitet och äldre materiel av låg kvalitet med dålig funktionalitet används fortfarande. Vi har larmat om kängor som orsakar fotproblem, underkläder för kvinnor som fortsatt är undermåliga och stridssäckar som vållar skador på användarna. Pliktrådet har i flera år påtalat problematiken med Stridssäck 2000. Trots det används den fortfarande på sex värnpliktsutbildande förband. Enligt Försvarsstabens Logistikavdelning föreligger en brist på den nyare versionen, Stridssäck 12, men man vill inte kringgå avtal för att göra ett akutinköp av denna. Myndighetens upphandlingsprocesser måste förkortas för att Sverige ska kunna bygga en robust försvarsförmåga där värnpliktiga är grundstenen.

Pliktrådet anser att anskaffning av persedlar behöver prioriteras. Framtagning av ny materiel måste ske på ett kvalitativt sätt så att Försvarsmakten inte slösar fler resurser på materiel som inte håller måttet. I år har till exempel två nya BH-modeller nått förbanden. BH fält 1 är mycket uppskattad bland de värnpliktiga, men en överväldigande majoritet har uppmärksammat att BH fält 2 är konstruerad på ett sådant sätt att den inte är användbar i militär tjänst. Den har bland annat plastspännen som är placerade vid nyckelbenen och som vid bärande av packning eller stridsväst orsakar tryck och smärta.

I och med den historiskt snabba upprustningen behöver Försvarsmakten större handlingskraft i att korta ner processerna i den offentliga upphandlingen. Materielen för värnpliktiga behövs akut här och nu. Det är inte en lösning att personlig materiel som beställs tar flera år innan den levereras. Däremot är det viktigt att framtagning av ny materiel fortsatt sker med noggrannhet, så att haverier som dåliga underkläder för kvinnor inte sker. Vidare är det viktigt att utvärdera nuvarande kriterier, där inköp av materiel utgår ifrån lägsta pris. Framöver är det viktigt att kvalitet sätts i fokus samt att leveranssäkerhet och produktion säkras genom framtagning i Sverige eller ett allierat land.

Vidare har brist på annan materiel medfört begränsningar i utbildningen. Flera förband har larmat om att deras fordon och olika tekniska system är i för dåligt skick. Detta leder till att värnpliktiga inte får öva tillämpat eller att viss utbildning behöver ställas in och värnpliktiga därmed måste byta befattning. Det förekommer även att värnpliktiga själva bekostar inköp av viss utrustning som är nödvändig för tjänsten. Endast två av 28 utbildande förband förser värnpliktiga med klockor. Eftersom alla uppgifter i Försvarsmakten kräver noggranna tidskrav borde klockor tilldelas samtliga värnpliktiga och ingå i utrustningskortet.

VÄRNPLIKTIGAS VISTELSEUTRYMMEN

Värnpliktsutbildningen har på flera platser präglas av infrastrukturella brister. För de värnpliktiga har det påverkat tillgång till dagrum och uppehållsytor, sjuklogement, utbildningssalar och våtutrymmen.

På Skövde garnison är platsbristen påtaglig, och garnisonen har uttryckt att de inte vet hur kommande värnpliktskullar ska kunna få plats. På Skaraborgs regemente saknas både dagrum och sjuklogement. Värnpliktiga har inte ens tillgång till skåp för att förvara personliga tillhörigheter på grund av platsbristen. Bristen på logement för sjuka blir en allvarlig arbetsmiljöfråga eftersom separation mellan sjuka och friska inte är möjligt. Det har exempelvis förekommit att värnpliktiga med kikhosta inte har kunnat isoleras. Bristen på dagrum skapar över lag en otill-

fredsställande miljö, eftersom de värnpliktiga endast kan uppehålla sig vid sin säng alternativt på soldathem vid ledig tid. Soldathemmen är däremot inte alltid innanför garnisonen. Göteborgs amfibieregemente, Försvarmaktens skyddscentrum, Blekinge flygflottilj och Upplands flygflottilj utmärker sig också vad gäller platsbrist.

Pliktrådet drar två slutsatser om vad som behöver ske för att skapa en tillräckligt god vistelsemiljö för de värnpliktiga. Förbanden måste säkerställa att sjuka värnpliktiga kan isoleras på ett bra sätt. Antingen genom att sjuka individer får åka hem och återhämta där, i vilket fall adekvata resor är en förutsättning, alternativt att förbanden snabbt kan upprätta tillräckligt bra temporära sjukförläggningar. Under pandemin var behovet av sjuklogement mycket stort. Flera förband hittade bra lösningar, men på vissa platser låg sjuka eller misstänkt smittade i husvagnar, på liggunderlag i källarlokalerna utan gardiner eller befann sig i total isolering på elevhotell. Pandemin var extraordinär, men större utbrott av exempelvis kikhosta och vinterkräksjuka förekommer regelbundet. Det är i sådana fall nödvändigt att ha en beredskap för att upprätta värdiga sjukförläggningar samt rutiner för att undvika smittspridning. Politiker måste ha förståelse för dessa begränsningar och låta det präglade debatter kring hur antalet värnpliktiga ska öka och hur detta ska möjliggöras.

Platsbristen påverkar även tillgång till vårdutrymmen som följer uppdaterade säkerhetsbestämmelser och rutiner kring kemikaliehantering. Detta har på flera platser lett till felaktig hantering av vapenvård med skadliga kemikalier (CLP) som till exempel genomförts på liggunderlag som de värnpliktiga sedan sover på. Även tillgång utbildningsplatser som skjutfält, skjutbanor, träningsutrymmen, lektionssalar och garage finns inte i tillräcklig utsträckning för att bedriva en effektiv utbildning. På flera platser får förbanden nyttja civila motsvarigheter till exempelvis gymnastikhallar och blir då prioriterade lägst av de civila aktörerna. Allt detta påverkar utbildningen och sätter begränsningar i verksamheten. Även det civila samhället måste uppmanas till att förhålla sig till det nya säkerhetsläge vi befinner oss i och vi tror att kommuner och civila aktörer i högre utsträckning måste möjliggöra för grundutbildningens behov.

Platsbristen är inte bara påtaglig i de miljöer där de värnpliktiga tillbringar större delen av sin utbildningstid utan drabbar även de stödfunktioner som finns på förbanden. På flera utbildningsplatser larmar personalen inom både logistikfunktioner och Förvarshälsan om att de har platsbrist eller kommer ha det inom en snar framtid. För försörjningsavdelningar påverkar detta möjligheten till att förvara materiel som behövs och kommer behövas. På vissa förband får personalen på Förvarshälsan inte plats för alla anställda och infrastrukturen saknar i vissa fall möjlighet till integritet för de värnpliktiga som söker vård.

Utmaningarna i infrastruktur påverkar även de anställda, då det bland annat råder brist på kontor. På vissa förband delas ett enmanskontor mellan fyra personer. Detta innebär en ansträngd arbetsmiljö, vilken de värnpliktiga ser. Vi har fått till oss att motivationen till ett ökat engagemang i Försvarmakten hos värnpliktiga sjunker på grund av detta. Även arbetsbördan hos personalen är något som påverkar benägenheten till att söka sig vidare. Flera förband saknar officerare som kan handleda oerfarna befäl och Pliktrådet ser att det finns en låg kunskap hos flera befäl kring hur de bör truppföra och förhålla sig till värnpliktiga. På en flygflottilj har några värnpliktiga, på grund av bristande ledarskap, dragit tillbaka sina ansökningar till officersutbildningar. Det är av stor angelägenhet att truppnära befäl har rätt förutsättningar för att ge en god grundutbildning.

Därutöver innebär även skicket på flera av Försvarmaktens lokaler i nuläget konsekvenser för verksamheten. På flera utbildningsplatser vittnar värnpliktiga, befäl och Förvarshälsan om bland annat svartmögel, gråsguggor och möss, torkburar som inte fungerar och ventilation och värmesystem som håller mycket låg standard. Flera förband upplever dessutom att det tar orimligt lång tid att åtgärda dessa problem och att mandat över beslut om renovering eller utbyggnationer ligger för centralt, vilket begränsar handlingsfriheten att lösa lokala problem. Försvarmakten måste beredas möjlighet att på ett effektivt sätt växa, inte bara personellt utan även vad gäller infrastruktur. Den allmänna diskussionen om att förenkla Försvarmaktens tillväxt genom att se över processen för bygglov och miljöprövningar bör även inkludera förenklningar av regelverk som direkt påverkar de värnpliktigas arbetsmiljö. Exempelvis möjligheten att snabbt kunna uppföra drägliga sjuklogement i

baracker, eller utan onödiga dröjsmål kunna bygga fler permanenta logement, undervisningssalar, garage, idrottsanläggningar och byggnader för stödfunktioner.

SAMARBETE MELLAN FÖRSVARSMAKTEN OCH FORTIFIKATIONSVERKET

Pliktrådet har under verksamhetsåret både träffat de centrala delarna i Försvarmakten som handlägger infrastrukturfrågor och Fortifikationsverket. Det finns en diskrepans i hur de två myndigheterna ser på ansvarsfördelning i dessa frågor och på lägre nivå råder ibland förvirring. De problem som Pliktrådet uppmärksammar på förbanden åtgärdas inte på grund av flera anledningar. Ibland handlar det om att organisationsenhetens interna rutiner för att anmäla brister i lokalerna till Fortifikationsverket, på olika sätt, inte fungerar eller att kunskap om hur felanmälningar ska göras är låg.

Vidare ser Pliktrådet att samarbetet mellan organisationsenheten och Fortifikationsverket inte fungerar på vissa utbildningsplatser. Vissa förband vittnar om att det tar orimligt lång tid för Fortifikationsverket att genomföra reparationer, trots att de tidigt fått en beställning på vad som behöver åtgärdas. I dialog med Fortifikationsverkets ledning har de berättat att ledtiden för reparationer är tre dagar, men att ett senare datum kan schemaläggas med hänsyn till Försvarmaktens verksamhet eller Fortifikationsverkets arbetsbörda. Pliktrådets uppfattning är att det inte stämmer på flera orter. Pliktrådet anser att en närmre kommunikation måste finnas dels mellan förbanden och Försvarmaktens centrala delar, dels mellan myndigheterna. Det är Försvarmaktens ansvar att se till så att vistelseutrymmen för värnpliktiga håller en god standard, och detta gör de genom kravställning på Fortifikationsverket i egenskap av hyresvärd. För att utbyggnad av krigsorganisationen ska kunna ske är det en förutsättning att båda myndigheterna förbättrar sitt lokala samarbete.

VILLKOR FÖR TOTALFÖRSVARSPLIKTIGA UNDER GRUNDUTBILDNING

HÖJD DAGERSÄTTNING

Att kallas in för utbildning eller tjänstgöring inom ramen för lagen om totalförsvarspflicht är en betydande uppoffring för den enskilde. Denna uppoffring innebär exempelvis att studier, arbete och familj måste sättas åt sidan och skjutas upp. Det har inte bara inverkan i stunden, utan kan även påverka bland annat livslön och intjänandet av pension negativt. Plikttjänstgöringen är till exempel endast pensionsgrundande till 50 % av den genomsnittliga pensionsgrundande inkomsten för året. Pliktrådet anser att grundutbildningen måste utgå från 100% av den genomsnittliga pensionsgrundande inkomsten, för att en grundutbildning inte ska påverka individer senare i livet.

Ersättningen för värnpliktiga har historiskt varit lägre än ersättningen för okvalificerat lönearbete. Under perioden 2011 – 2016 var antalet som frivilligt påbörjade grundutbildning cirka 2 500 årligen, vilket motsvarade ca 60 % av behovet. Det konstaterades att rekryteringskraften inte var tillräckligt stor och att Försvarmaktens personalförsörjning behövde tryggas genom totalförsvarspflicht. Många av de som är födda under 2000-talet har inte föräldrar eller syskon som själva genomgått en grundutbildning och det finns därför inte längre samma kulturella syn på plikten, som förr. Den minoritet som redan offerar tid och kraft för att personalförsörja Sveriges militära försvar ska inte, dessutom, lida ekonomisk förlust.

Totalförsvaret bör vara en angelägenhet för hela Sveriges befolkning, och så vore också fallet om majoriteten av varje årskull genomförde en grundutbildning med värnplikt. Det hade då, på ett annat sätt, kunnat argumenteras att genomförande av sin plikt vore tillräckligt och att en ekonomisk ersättning för sina utgifter vore tillräckligt. Detta eftersom alla hade offerat ett år av sin tid på lika villkor, och med samma krav. Med samma resonemang är det orimligt att dagens värnpliktiga under

grundutbildning, som inte ens utgör en tiondel av årskullen, skall fråntas möjligheten till ekonomisk jämlikhet med sina jämnåriga efter studenten. Det innebär i längden att de som offerar tid och resurser drabbas av en lägre livslön än de som inte genomgår en grundutbildning. I dagsläget innebär en grundutbildning att man i ett tidigt skede i livet hamnar efter resterande individer. Därför måste det löna sig att genomföra grundutbildning i totalförsvaret. Pliktrådets bestämda uppfattning är att genomförd grundutbildning inte ska påverka den enskilde negativt, utan i stället i så stor utsträckning som möjligt bör premieras.

I dagens samhälle tappar värnpliktiga köpkraft och behöver göra avkall på exempelvis enklare nöjen eller lokaltrafikkort under tjänsteledighet, som är viktigt för att unga inte ska förlora sociala sammanhang eller kontakt med vänner. Vi kräver inte ett liv i lyx, utan ersättningar som gör att det är möjligt att under ledig tid umgås med civila kamrater på ett jämlikt sätt och efter utbildningen, med hjälp av utbildningspremierna, kunna hyra en första lägenhet och påbörja studier eller ett yrkesliv med mer än bara ett par kronor i fickan. Pliktrådet har dessutom uppmärksammat flera fall där värnpliktiga med fasta kostnader som bostad och bil, trots extra bidrag i form av familjepenning eller ett särskilt räntefritt lån, inte klarar sin försörjning.

Den senaste höjningen av dagersättningen skedde 2017, då grundutbildning med plikt återaktiverades. Då höjdes dagersättningen från 72 kronor till 146 kronor. Trots att det under de senaste åtta åren skett en kraftig inflation har dagersättningen inte justerats. Innan plikten lades vilande skedde justeringar mer frekvent, ofta årligen. För att ingen ska lida ekonomisk förlust av sin grundutbildning kräver Sveriges värnpliktiga att dagersättningen höjs till minst 300 kronor, och årligen indexregleras.

ANDRA ERSÄTTNINGAR

Konsumentverket publicerar årligen rapporten Hushållskostnader per månad. Rapporten redovisar bland annat individuella matkostnader per månad för individer mellan 18 och 30 år som lagar samtliga måltider hemma. Beräkningarna görs utifrån de nordiska näringsrekommendationerna, men det faktiska kaloribehovet hos värnpliktiga är i regel större än hos normalbefolkningen. I rapporten för 2025 beräknas denna kostnad till ungefär 130 kronor per dag. Totalförsvarspliktiga under grundutbildning är ofta hemma under kortare perioder och behöver köpa mindre livsmedelsförpackningar, till skillnad från Konsumentverkets beräkning som utgår från livsmedelsförpackningar anpassade för en familj med fyra medlemmar. Värnpliktigas förplägnadsersättning ligger i dagsläget på 90 kronor per dag. De måltider värnpliktiga inte har möjlighet till att laga mat, exempelvis vid resa till och från förbandet, kan en billig middag att köpa exempelvis vara en Bic Mac och Co. Denna måltid kostar idag 94 kronor. Detta innebär att de värnpliktiga redan gått back med fyra kronor den dagen och dessutom inte har några pengar kvar till övriga måltider. Det är angeläget att förplägnadsersättningen åtminstone justeras till Konsumentverkets beräkning av en rimlig måltidskostnad.

Resekostnadsersättningen är också för låg och innebär att värnpliktiga som med egen bil tar sig hem under tjänsteledighet inte erbjuds kostnadsfria resor. I dagsläget erbjuds värnpliktiga ersättning för den billigaste färdvägen med 14,5 kronor. Skatteverkets beräkningar för kostnaden per mil är 25 kronor. Vi anser därför att milersättningen bör justeras till Skatteverkets beräkningar och indexregleras.

CIVILA MERITER – GYNNAR VÄRNPLIKTIGA OCH SVERIGES TOTALFÖRSVAR

Överbefälhavaren har uttryckt att vi ska göra allt för krigsförbanden. Pliktrådet instämmer i vikten av krigsförbanden och krigsdugligheten, och anser att en del av ett starkt totalförsvaret byggs genom att värnpliktiga kan behålla och utveckla de kompetenser de fått från grundutbildningen. En del av lösningen är att satsa på civila meriter som tilldelas värnpliktiga efter genomförd grundutbildning.

På 1990-talet och tidigare fick värnpliktiga med fordonstjänst ofta minst civilt C-körkort, och ibland också högre behörigheter, efter avslutad grundutbildning. På grund av en EU-lag kan värnpliktiga under 21 år i dagsläget endast få ett civilt C-körkort om de först tar ett yrkeskompetensbevis (YKB). Efter 61 förbandsbesök kan Pliktrådet konstatera att det inte finns några värnpliktiga under 21 år som under utbildningsåret 2024 – 2025 kommer tilldelas ett YKB och civilt C/CE-körkort. Brist på trafikinspektörer och instruktörer samt ekonomiska medel lyfts av förbanden som orsaker till att värnpliktiga inte får möjlighet att ta YKB och civilt C/CE-körkort. Kompetens är färskvara och i det större perspektivet skulle tilldelning av YKB och civilt C/CE-körkort till värnpliktiga lastbilsförare att öka totalförsvarets förmåga.

SeQF-bevis är Sveriges referensram för kvalifikationer och vid genomförd grundutbildning som gruppchef, kock eller undersköterska kan den värnpliktige ansöka om detta kompetensbevis från förbandet. Pliktrådet anser att kunskap om SeQF-bevis måste öka inom Försvarmakten och att andra befattningar som militär mekaniker också nivåplaceras. I vårt grannland Norge får värnpliktiga, efter genomförd grundutbildning, en meritpoäng (1 poäng) som läggs på deras snittbetyg vid ansökan till universitets- eller högskoleutbildning. Med detta får grundutbildning med värnplikt en allmän statushöjning i det norska samhället. Pliktrådet anser att även Sverige borde premiera grundutbildningen på något sätt och att det hade ökat motivationen till att slutföra utbildningen med godkända resultat.

VÄRNPLIKTSLEGITIMATION OCH RESEPROBLEMATIK

Systemet för att boka värnpliktigas resor är idag inte välfungerande, och innebär en enorm administration både för förbandet och Försvarmaktens reseavdelning. Värnpliktiga får dessutom i flera fall onödigt långa resvägar med komplicerade byten, eftersom de är begränsade till en specifik avgång och därför inte kan anpassa sina resor ifall förändringar uppstår. Värnpliktiga vittnar om att det innebär allt för kort tid i hemmet och att de i vissa fall inte är hemma förrän sent in på natten. Resor som tar över åtta timmar är förekommande. Pliktrådet ser att en del av lösningen på denna reseproblematik är ett återinförande av ett enhetligt och gemensamt resekort, som möjliggör fria resor inom Sveriges lokal- och länstrafik för värnpliktiga och kadetter. Innan plikten lades vilande utnyttjades detta kort flitigt, vid samtliga Sveriges länstrafikbolag, av totalförsvarspliktiga som tjänstgjorde längre än 60 dagar. För ett återinförande av detta resekort uppmanar vi Försvarmakten, riksdagsledamöter och regionpolitiker att aktivt driva frågan och återinföra ett sådant resekort.

Därutöver ser vi att vissa sträckor är tungt trafikerade av såväl värnpliktiga som civilbefolkningen. Detta medför en konkurrens om biljetter där hemresor måste bokas med god framförhållning. På flera utbildningsplatser tilldelas inte adekvata scheman, och värnpliktiga får i vissa fall reda på att de ska åka hem på tjänsteledighet dagen innan. Detta har vid många tillfällen lett till att värnpliktiga inte kan boka sina resor på ett godtagbart sätt, utan måste åka med onödigt sena avgångar eller extra krångliga resvägar. Därför är en adekvat schemadelgivning en förutsättning för att värnpliktiga ska kunna boka sina hemresor och det är något som måste följas upp av högre befäl.

Flera organisationsenheter har tagit egna initiativ för att underlätta resor för värnpliktiga. Detta genom att chartra både flyg och värnpliktsbussar. Exempelvis chartrar bland andra Dalregementet bussar som tar de värnpliktiga till större knutpunkter och Norrlands dragonregemente chartrar flyg. Detta har varit en framgångsfaktor eftersom det ökar chansen att värnpliktiga kommer hem i god tid. Att charta flyg mellan Luleå och Arlanda samt Gotland och Arlanda vore ett steg i rätt riktning. Pliktrådet uppmanar Försvarmakten att fortsätta hitta lokala lösningar för att ge värnpliktiga så snabba och effektiva resor mellan hemmet och utbildningsplatsen som möjligt.

Den reseproblematik som idag föreligger endast kommer att försvåras med ökade värnpliktskullar. Det är därför av största vikt att hitta lösningar så fort som möjligt. Vi ser att Försvarmakten under året börjat arbeta mer aktivt med frågan, vilket gläder oss. Vi uppmanar även politiken att ta samma initiativ och utreda hur adekvata resor kan tillgodoses, i enlighet med ovan föreslagna lösningar. Välfungerande resor är en förutsättning för att grundutbildningen ska kunna bedrivas på ett effektivt sätt och möjliggöra för återhämtning för vår pliktade personal.

VÄRNPLIKTIGAS JURIDISKA RÄTTIGHETER OCH SKYLDIGHETER

EN RÄTTSSÄKER GRUNDUTBILDNING

Under verksamhetsåret har Pliktrådet uppmärksammat flera exempel på att regementen, flottiljer och skolor inte agerat i linje med lagar, förordningar, föreskrifter och försvarsmaktsinterna bestämmelser vid utbildning av värnpliktiga. Dels har otillåtna frihetsinskränkningar i olika omfattning förekommit på 13 av 28 värnpliktsutbildande förband. I förordning om ledighet och fritid för totalförsvarspliktiga under tjänstgöring (1995:649) framgår det att utbildande myndighet får inskränka totalförsvarspliktigas rätt att röra sig fritt endast under vissa specifika omständigheter. På flera förband har det utfärdats så kallade "stående kasernförbud" för att enskilda instruktörer och befäl tror att de har rätt att kontrollera de värnpliktiga på deras lediga tid. Det har även getts ut i form av bestraffning vilket inte är tillåtet.

Kunskapen om de lagar och förordningar som reglerar grundutbildningen är låg, både hos personal och bland värnpliktiga. På officersutbildningarna ingår ingen utbildning i de värnpliktigas rättigheter och skyldigheter, och de befälsutbildningar som sker på förbanden varierar i kvalitet. Vissa förband har i år inte utbildat sin personal överhuvudtaget i de lagar som berör totalförsvarsplikten. Inte heller värnpliktiga får en adekvat utbildning i sina rättigheter. Detta medför att de inte kan anmäla missförhållanden, eftersom de inte vet vad som är tillåtet och därför antar att deras befäl gör rätt. Därutöver finns ingen oberoende funktion dit värnpliktiga kan anmäla missförhållanden om de inte har möjlighet att gå linjevägen. Värnpliktiga täcks inte av visseblåsarlagen som skyddar anställda mot repressalier.

Vi ser att Försvarsmakten om och om igen tillämpar lag och förordning på fel sätt, genom att belägga värnpliktiga med kasernförbud. Det får inga konsekvenser. Alla som inte är frihetsberövade har rätt att röra sig fritt. Värnpliktiga kan i viss mån begränsas, men det måste ske i enlighet med gällande förordningar och lagar. För att det ska ske måste samtlig personal som arbetar med värnpliktiga vara väl inlästa i gällande lagtext. Pliktrådets förslag är att Försvarsmakten genom officersutbildningen gör kunskapsspridning kring värnpliktigas rättigheter och skyldigheter standardiserad.

FÖRSVARSMAKTEN SAKNAR VERKTYG FÖR ATT HANTERA DISCIPLINÄRENDEN

I samtal med Försvarsmaktens centrala delar för hantering av disciplinärenden har det framkommit att myndigheten saknar verktyg för att hantera ärenden som handlar om underlåtenhet. I Försvarsmaktens föreskrifter finns endast vägran som en avbrottsgrund, inte underlåtenhet. Vägran innebär att du aktivt tillkännager att du inte kommer följa en order. Underlåtenhet är att inte följa order men utan att tillkännage det. Detta skapar konsekvenser eftersom en förlamning i handlingskraft hos myndigheten föreligger, bland annat när sexuella trakasserier skett. Pliktrådets bestämda mening är att Plikt- och prövningsverket bör ändra föreskriften så att Försvarsmakten har både vägran och underlåtenhet som avbrottsgrunder.

I Pliktrådets uppfattning är truppnära befäls kunskap om rättshandläggning låg. Det resulterar i en passiv och ibland obefintlig hantering av rättsärenden. Passiviteten uppfattar vi beror på okunskap om myndighetens utredningsskyldighet vid kännedom om diskriminering, trakasserier och brottsliga handlingar, samt vilka utredningsmetoder som ska användas. En utredning ska tillsättas skyndsamt efter att en chef får kännedom om diskriminerande eller brottsliga handlingar. I Pliktrådets uppfattning görs inte detta i den utsträckning som myndighetens rutiner säger. För att diskriminering, trakasserier och brottsliga handlingar ska få konsekvenser, bör blivande officerare informeras om Försvarsmaktens utredningsskyldighet, om Diskrimineringslag (2008:567) och om allmänna civila rättsprinciper som gäller all personal inom myndigheten.

Försvarsmakten behöver arbeta ytterligare för att säkerställa att samtliga förband använder korrekta utredningsmetoder, behandlar ärenden likadant på olika organisationsenheter samt agerar utifrån den utredningsskyldighet som föreligger så fort en chef får kännedom om eventuell diskriminering eller brottslig handling. Det är väsentligt att alla händelser som uppdragas utreds och hanteras korrekt, oavsett om det rör en värnpliktig eller en anställd i Försvarsmakten.

INFORMATION OM GRUNDUTBILDNINGEN

VÄRNPLIKTIGA KRÄVER EN SKRIFTLIG BEFATTNINGSBESKRIVNING

Enligt lagen om totalförsvarsplikt har den mönstrande rätt till information om vilken befattning den ska utbildas till, vart utbildningen huvudsakligen ska genomföras, grundutbildningens längd och utbildningsstart. Om mer än fyra veckor av utbildningen ska bedrivas på en annan ort än på inskrivningsorten måste även detta framgå. Ifall information om utbildning på annan ort inte framgått vid inskrivningen har den värnpliktiga rätt att motsätta sig den nya utbildningsplatsen, men kunskapen om det är låg. Pliktrådet har vid samtal med värnpliktiga fått veta att information i många fall uteblivit och det har hänt att organisationsenheter har utnyttjat de värnpliktigas okunskap. Till exempel har luftvärnsplutonsbefäl som skrivits in med utbildningsplats i Boden efter inryck blivit informerade att de ska genomföra sex månaders befattningsutbildning i Halmstad.

Vidare kan Pliktrådet konstatera att på 23 av 28 värnpliktsutbildande förband uttrycker de värnpliktiga ett missnöje med den information de fått om sin utbildning. Det rör felaktiga befattningsbeskrivningar och saknad information om utbildning på annan ort. Information om värnpliktigas befattning ges vid inskrivningssamtalet i samband med mönstringen. Denna sker muntligt och det finns därför ingen spårbarhet kring vilken information som ges eller om den överensstämmer med verkligheten. Värnpliktiga uppger att bristen på information leder till minskad motivation och förtroende för Försvarsmakten och Plikt- och prövningsverket. Under grundutbildning lägger den värnpliktiga i princip sitt liv i myndigheternas händer och förväntar sig att de hanteras korrekt och får rätt information. När så inte är fallet leder det till ett bristande förtroende för myndigheterna. Sveriges värnpliktiga måste tilldelas en korrekt befattningsbeskrivning innan inryck så att de vet vad som förväntas av dem.

Tidigare, innan plikten lades vilande, användes ett system där skriftliga befattningsbeskrivningar delgavs de värnpliktiga automatiskt vid inskrivning, men så är inte fallet efter värnpliktens återinförande. En farhåga som lyfts av Försvarsmakten är att en skriftlig befattningsbeskrivning vid behov av ändrad befattning hade lett till ett stort missnöje hos de värnpliktiga utefter de förväntningar som byggts upp. Vi har under våra förbandsbesök därför utrett frågan genom att fråga värnpliktiga vad de hade föredragit under våra förbandsbesök. En överväldigande majoritet har delgett Pliktrådet att de hellre vill ha en skriftlig och tydlig befattningsbeskrivning som ändras, än endast en muntlig beskrivning. De värnpliktiga upplever även att den muntliga befattningsbeskrivningen oftast är så otydlig eller svår att komma ihåg att de värnpliktiga genom att till exempel läsa online bygger upp en felaktig förväntansbild. Försvarsmaktens befattningsguide är en annan informationskälla, däremot vänder sig den till både värnpliktiga och anställda vilket medför att det är svårt att urskilja vilken information som är menad för vilken målgrupp. Detta informationsglapp hade fyllts av en skriftlig befattningsbeskrivning.

Idag är det både värnpliktiga och anställda som konstaterar att informationen som ges inte är tillräcklig, men systemet är uppbyggt på ett sådant sätt att det är näst intill omöjligt att spåra vilken information som getts ut och hurvida den varit korrekt. Pliktrådets uppfattning är att frågan om en skriftlig befattningsbeskrivning ligger hos Plikt- och prövningsverket att ta beslut om. Pliktrådet har under en längre tid drivit frågan av en skriftlig befattningsbeskrivning mot Försvarsmakten, Plikt- och prövningsverket och politiker. Sveriges värnpliktiga kräver att lagen om totalförsvarsplikt ändras så att den ställer krav på en skriftlig beskrivning av den befattning totalförsvarspliktigt skrivs in till.

MEDINFLYTANDE – EN FÖRUTSÄTTNING FÖR PLIKTENS LEGITIMITET

Rätten till medinflytande är välförankrad i den svenska modellen. Totalförsvarspiktiga under grundutbildning omfattas inte av det starka skydd som svenska arbetstagare har, i stället är de unika i att deras fri- och rättigheter inskränks. Att kunna göra sin röst hörd, påverka utbildningen och värnpliktigas livsvillkor är nödvändigt för att bevara legitimiteten i pliktsystemet. Pliktrådet ser att medinflytandet är välfungerande på majoriteten av förbanden. Flera värnpliktiga uttrycker att det finns ett stort engagemang hos sina befäl och chefer att åtgärda det som lyfts i medinflytandespåret. Vi har dessutom sett flera initiativ på förbanden att utveckla och anpassa medinflytandet utefter lokala behov och att göra mer än det som utgör lägsta krav på medinflytandestrukturen.

MEDINFLYTANDE UNDER EN UPPRUSTNING

Upprustningen av Försvarsmakten kommer fortsatt att innebära nya utmaningar och stundtals utmanande utbildningsförhållanden. Det är därför av stor vikt att medinflytandet fortsatt är prioriterat av förbanden. Pliktrådet har sett tendenser till att medinflytande hamnar mellan stolarna när befälslag är underbemannade och inte har resurser att följa upp verksamheten. När medinflytandet och de värnpliktigas röster inte värdesätts innebär det verksamhetsrisker eftersom tillbud eller farliga mönster slutar rapporteras. Medinflytandet verkar vid rätt tillämpning förebyggande. I ett optimalt läge har värnpliktiga haft möjlighet att påtala alla säkerhetsrisker, som medger att förbanden kan arbeta med dem innan tillbud blir verklighet, samt att alla arbetsmiljöproblem kan lösas lokalt. Försvarsmaktens tillväxt kommer att innebära att olika processer kommer behöva kortas ner och saker prioriteras bort. Det är därför absolut nödvändigt att värnpliktigas medinflytande fortlöper och utvecklas för att uppnå de tillväxtmål som finns på rätt sätt och möta de nya utmaningar som kommer att uppstå.

Ett välfungerande medinflytandesystem bygger på att officerare i hela linjen har kännedom om syftet med medinflytandet, hur det ska utformas och hur återkoppling ska ske. Pliktrådet uppfattar att kunskapen, speciellt hos oerfarna befäl, stundtals är låg. Därför anser Pliktrådet att utbildning i värnpliktigas medinflytande bör ges under officersutbildningarna. Detta bör systematiseras för att öka den operativa effekten och verkningssgraden i medinflytandet.

Det vi försvarar i Sverige är demokrati och vår rätt att leva som vi själva väljer. Det är viktigt att dessa ideal präglar Försvarsmakten och Sverige även i krig och däribland rätten till medinflytande. Planering av hur medinflytande lokalt och centralt ska bedrivas i en sådan situation måste därför utarbetas. Pliktrådets uppfattning är att samma lagar och förordningar om medinflytande gäller i höjd beredskap eller krig. Pliktrådets verksamhet som centralt medinflytande organ samt former för lokalt medinflytande behöver säkerställas

OMVÄRLDSLÄGET

VÄRNPLIKTIGA I NATO

Som ny medlem i Nato har Sverige ett ansvar att bidra på det sätt som förväntas från våra allierade. Denna ansvarsfulla position förutsätter att vi upprätthåller en hög beredskap och effektivt stödjer alliansens gemensamma mål. Utöver övningsverksamhet är former för värnpliktigas deltagande i Nato under fredstid inte fastställt vad gäller operationer och insatser. Här krävs tydlighet. Det saknas en samhällsdebatt som är viktig för att legitimera och folkförankra de förslag som uttalats av olika partier. En fråga som måste vara central vid en sådan debatt är värnpliktigas kompensationer och villkor samt gränsdragningar. Ökade förpliktelser för en liten personalandel innebär högre krav på rätt ersättningar. Sveriges värnpliktiga kräver utökad ekonomisk kompensation samt beredskapstillägg, på samma sätt som anställd personal får vid skarp tjänstgöring. Det måste även finnas tydliga avgränsningar för vilka uppgifter som åläggs värnpliktiga under fredstid, med hänsyn till utbildningsståndpunkt och riskbedömning. Pliktrådet anser att vi i första hand ska använda kontraktsanställd personal för att bemanna internationella operationer.

CIVILPLIKT MED LÅNG GRUNDUTBILDNING

Vid återinförande av civilplikt med lång grundutbildning är det av stor vikt att rätt förutsättningar och planering finns på plats. Utifrån lärdomar från återinförandet av värnplikt måste medinflytandestrukturen vara utarbetad och etablerad på de utbildningsplatser där civilpliktiga ska genomföra lång grundutbildning redan innan första civilpliktskullen rycker in. I utredningen En långsiktigt hållbar personalförsörjning av det civila försvaret (Dir. 2023:116) har man föreslagit att Pliktrådet ska delas upp i ett Civilpliktsråd och ett Värnpliktsråd. Även här krävs en välgrundad planering och rätt förutsättningar för att ett eventuellt framtida Civilpliktsråd ska kunna agera centralt medinflytandeorgan för Sveriges civilpliktiga under grundutbildning. Pliktrörelsen har ett stort organisatoriskt minne från tiden då vi hade grundutbildning med civilplikt. Civilpliktsrådet 2008 fick i uppgift att säkerställa medinflytandet för civilpliktiga och vapenfria i framtiden. Pliktrådet ser att vi nu är där och uppmanar att kunskaperna och erfarenheterna som presenteras i Civilpliktsrådets slutrapport (september 2008) tas vara på. Som företrädare av civilpliktiga har Pliktrådet uppskattat samarbeten och möten med MSB, Svenska kraftnät och ministern för civilt försvar och hoppas att detta samarbete ska fortlöpa.

TOTALFÖRSVARSKUNSKAP I GRUNDSKOLAN

I betänkandet till utredningen om Kunskap för alla – nya läroplaner med fokus på undervisning och lärande (SOU 2025:19) föreslås det att kunskaper om totalförsvar och Nato ska skrivas in i läroplanen i samhällskunskap i högstadiet i grundskolan och specialskolan. Pliktrådet och Sveriges totalförsvarspiktiga under grundutbildning är enade om att det är rätt väg framåt. Dels för att man i Sverige blir totalförsvarspiktig vid 16 års ålder, dels för att gymnasieskolan inte är obligatorisk. Det är en förutsättning att alla som bor i Sverige och omfattas av lagen om totalförsvar också utbildas i vad det innebär.

TACK

Vi vill börja med att tacka alla värnpliktiga och förtroendevalda som vi mött ute på förbanden. Samtalen vi haft har präglats av transparens, förståelse och konstruktivitet samt ett förtroende som vi aldrig tagit för givet. Att påtala utbildningsbrister till höga chefer kräver många gånger mod, och genom att lyfta era unika perspektiv har ni fört grundutbildningen framåt.

Vi vill också rikta ett stort tack till förbandsledning, stödfunktioner, värnpliktsnära befäl och instruktörer som under förbandsbesöken möjliggjort för bra dialoger samt efter rapporterade utvecklingsmöjligheter visat på en stark vilja till förbättring.

Ett väldigt bra samarbete har även präglat våra möten med Försvarmaktens ledning och centrala enheter. Vi vill rikta ett särskilt tack till Överbefälhavare Michael Claesson som under verksamhetsåret visat ett stort engagemang för värnpliktigas utbildningsförhållanden.

Foto: Astrid Amtén

Foto: Jimmy Croona

Foto: Jonathan Öhrman Hojan

Foto: Jesper Sundström

PLIKTRÅDET

Gustavslundsvägen 135, 167 51 Bromma
info@pliktradet.se - www.pliktradet.se